Catalunya Plural
DIARI DE DRETS I PENSAMENT CRÍTIC

INICI | CIUTAT | CLIMA | CULTURES | GÈNERE | POLÍTICA | SOCIETAT | EDUCACIÓ | SANITAT | TREBALL | OPINIÓ | BLOGS

Jordi Pigem, filòsof | Pol Rius

ENTREVISTA **INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL**

Jordi Pigem: “Anem cap a un món cada cop més centrat en l’eficiència tecnocràtica i més orfe de valors”

per Siscu Baiges • 15/10/2024

Segueix @SISCUBAIGES

El filòsof i escriptor Jordi Pigem ha publicat ‘Consciència o col·lapse’ (Fragmenta Editorial) on planteja la confrontació entre el coneixement humà i els algoritmes. Defensa l’Aquí i Ara (AIA) davant la Intel·ligència Artificial (IA). Ens adverteix del perill que la ment algorítmica ens deshumanitzi. I ho fa a partir de la revisió de les aportacions al llarg de la història de la Humanitat de nombrosos filòsofs, analistes i científics.

Som l'única entitat sense ànim de lucre del país que fem periodisme. Nosaltres no posarem murs de pagament, però necessitem ser 1000 subscriptors per seguir creixent.

Clica aquí i ajuda'ns!

Parla de la confrontació entre l'Aquí i Ara i la intel·ligència artificial. De què o de qui depèn que guanyi l'un o l'altra?

Depèn sobretot de cadascú de nosaltres. La vida en l'Aquí i Ara, la vida en la qual estàs plenament present, és el que ha predominat a la història humana. És el que podem veure en els moments més interessants de la nostra vida, quan fas una cosa que realment t'omple. Si recordes els millors moments de la teva vida, seran moments en què estaves plenament allà, amb aquella persona, en aquell escenari, amb aquell paisatge, amb aquella música, amb el que fos. En canvi, avui en dia, aquestes tecnologies que s'han desplegat massivament sobretot a partir de 2010 ens conviden sistemàticament a estar fora de l'Aquí i Ara, estan programades per ser addictives i per enganxar-nos. Són meravelloses i ens permeten accedir a músiques, literatura i coses fantàstiques, però estan dissenyades perquè siguin addictives i això fa que, sobretot en els adolescents, causin un augment de problemes. Entre el 2010 i avui s'han més que duplicat els problemes d'ansietat i depressió en els adolescents als Estats Units. Però bàsicament les xifres són similars arreu del món. La IA fa que tot sigui més addictiu perquè troba exactament què és el que t'interessa a tu. Tu no vols pel·lícules de violència? Te'n buscarem unes de gatets o de flors o el que sigui. A tu no t'agraden les flors? Buscarem el que sigui. El que a tu t'agrada i a mi m'agrada, ens ho buscaran. A vegades és fantàstic perquè allò realment t'interessa, però ens podem quedar enganxats per sempre. A part, la IA té moltes altres derivades. Permet que les guerres d'avui en dia siguin molt més mortíferes, que hi hagi drons que maten persones identificant-les automàticament, sense que hi hagi ningú que ho supervisi, o que faci explotar busques i *walkie-talkies* al Líban. La IA, amb mesura podria ser una eina interessant, però em nego a dir-li intel·ligència artificial. Que s'imposi l'Aquí i Ara depèn de que puguem resistir-nos a la temptació d'estar perpètuament enganxats a les pantalles i que aprenguem a utilitzar-les com a instrument. Utilitzades com a instrument poden enriquir molt les nostres vides però si, en comptes de ser un instrument, ens arrosseguen, agafen el volant, està comprovat que això acaba degradant la nostra capacitat d'atenció, la nostra empatia i la nostra intel·ligència. Hi ha estudis de cadascuna d'aquestes tres coses que relacionen molt clarament com a causa principal o una de les causes principals d'aquesta degradació l'ús massiu de dispositius digitals, de pantalles, sobretot en la població més jove.

En comptes d'intel·ligència artificial prefereix parlar d'invasió algorítmica

Sí. Porto gairebé deu anys explicant que això no és intel·ligència. Intel·ligència etimològicament remet a entendre. Si no hi ha capacitat d'entendre, no hi ha intel·ligència. Intel·ligència requereix consciència, experiència. Pots demanar a un programa d'IA que et tradueixi a l'anglès un poema de Verdaguer o d'un altra autor. Suposant que el traduís bé no haurà entès absolutament res del poema. Sabrà que on diu blau s'ha de dir *blue*, i on diu muntanya s'ha de dir *mountain*, sabrà posar-ho en una estructura gramatical que funcioni i potser sabrà fer que les síl·labes i la rima quadrin. Però el que volia transmetre el poeta, la màquina no ho entendrà. Si el poema parla del vent, no ha sentit mai el vent. Si parla de pluja, no ha sentit mai la pluja. No té experiència. De la mateixa manera que una calculadora mai no entendrà el teorema de Pitàgores però sabrà fer una arrel quadrada instantàniament. Nosaltres podem entendre el teorema de Pitàgores si refresquem la nostra memòria. Aquestes màquines no entenen res. El que fan és calcular, analitzar, classificar, sobretot calcular. Són eines de càlcul. Aquest any, he tingut debats amb dos experts en intel·ligència artificial i tots dos m'han dit públicament que la IA no és intel·ligència. Les persones que estan a dins ho reconeixen però s'ha popularitzat el fet de dir-li intel·ligència. En un dels debats, un d'aquests experts va dir, molt honestament, que segurament s'ha popularitzat que se li digui intel·ligència perquè així atreu més inversors. Perquè si dius que és un sistema d'imitació de la intel·ligència no atreu inversors. Imitació és una de les paraules clau aquí. Alan Turing, que és una mica el personatge que posa en marxa la revolució de la IA cap el 1950 amb un article famós, una de les paraules que utilitza és imitació. Es planteja la pregunta de si les màquines poden pensar i diu que no ho sabem però que si podem fer que imitin, que ens facin creure que pensen, ja és suficient. És una imitació de la intel·ligència, no és veritable intel·ligència, però parlar d'imitació no atrauria els inversors com ho fa si es parla d'intel·ligència, perquè la promesa del que poden desenvolupar en el futur és molt més encisadora. Com que l'acrònim IA ja està establert, dic que tècnicament se li podria dir Imitació Algorítmica, que és una imitació de la veritable intel·ligència. Imitació per mantenir-nos en la descripció més tècnica i freda, i mirant les conseqüències que té en la nostra vida podríem parlar perfectament d'Invasió Algorítmica. Per exemple, d'aquí cinc anys, en comptes que vingui una persona com tu a fer-me una entrevista i compartim experiències humanes abans de fer-la, ens mirem als ulls, simplement em podrien enviar un robot que segons les meves respostes podria anar reformulant les preguntes.

> “Un programa d'IA et traduirà a l'anglès un poema de Verdaguer però no haurà entès absolutament res del que diu”

A mi m'agrada fer entrevistes

El robot pot ser que no només porti les preguntes programades sinó que segons com les respongui, reorienti les següents. És perfectament previsible que les entrevistes les facin sistemes d'IA. I el mateix amb la majoria de les feines que fem les persones avui en dia. Aleshores, hi ha la paradoxa que estem simultàniament personalitzant els robots i robotitzant les persones. Hi ha cada vegada més persones que se senten robotitzades, que senten que a la feina els fan treballar com autòmats. Treballadors d'Amazon han fet manifestacions amb pancartes que diuen explícitament '*We are not robots*' ('No som robots'), perquè se'ls tracta com robots. És més eficient pel sistema però no som robots, no som un engranatge. Si els treballadors són persones, tenen drets i els has de cuidar una mica.

> Estem personalitzant els robots i robotitzant les persones

Fer entrevistes no ho sé però els robots són útils per transcriure-les

Això se'ns dubte. Que tenen avantatges pràctics no ho dubta ningú, però de la mateixa manera que poden substituir la feina de transcriure, que és molt avorrida, també poden substituir feines més creatives. Això ja està passant. En els últims dos anys, sistemes d'IA han guanyat premis de fotografia i de pintura que eren per humans. Els jutges no se'n van adonar. Un fotògraf dels Estats Units ho va fer expressament per cridar l'atenció sobre aquest tema. Si poden fer produccions creatives amb fotografia, amb pintura, amb música, suposo que una entrevista no trigaran gaire en poder fer-la. Hi ha un test que s'anomena de Turing que consisteix en interactuar amb una pantalla sense saber si qui hi ha darrere és una persona o un sistema d'IA. Avui en dia hi ha molts diàlegs amb ChatGPT que en molts casos podries dubtar si qui t'està responent és un sistema algorítmic o una persona. Dius que t'agrada fer entrevistes. Fem moltes coses que ens podrien substituir màquines però que ens agrada fer-les, que donen sentit a les nostres vides i, per tant, no és cap desastre que les continuem fent nosaltres. Hi ha feines pesades que si les fa una màquina molt millor. Si una excavadora mou dues tones de terra, és més fàcil que nosaltres amb pic i pala. Però per les coses creatives, no cal. Volem que la IA ens escrigui els poemes, ens pinti els quadres i ens faci les músiques?

Jordi Pigem
Consciència
o col·lapse
FRAGMENTA EDITORIAL
Jordi Pigem Consciència o col·lapse

Jordi Pigem ha publicat 'Consciència o col·lapse' (Fragmenta Editorial) on planteja la confrontació entre el coneixement humà i els algoritmes | Pol Rius

Els defensors de la IA diuen que treuen llocs de treball però en creen altres

El que passa que per cadascun que generen potser en treuen deu. En generen en l'àmbit de la informàtica i en l'àmbit de l'IA que evidentment és un àmbit que va creixent. Però precisament les feines més relacionades amb programació també seran de les primeres que cauran perquè als sistemes d'IA els resulta més fàcil programar ells mateixos. Al llibre parlo de la ment algorítmica orientada a calcular, analitzar i classificar, que és una part molt útil de la nostra ment, no només per les matemàtiques sinó per la vida quotidiana, i de la ment *holística* que té a veure amb la creativitat, la intuïció, la percepció de les relacions, la visió de conjunt, l'empatia, la compassió, la consciència, etc. Diversos autors de la història del pensament han deixat molt clar, des de Plató a Goethe i molts altres, que aquesta és la intel·ligència més humana, més elevada, no la de calcular. Que tinguem una calculadora per fer càlculs matemàtics és fantàstic però és com si hi hagués un projecte d'anar substituint allò específicament humà a tot arreu. Per exemple, els professors a les escoles i instituts cada vegada tenen menys protagonisme i en tenen més les pantalles i, per tant, a diferència de quan tu i jo anàvem a classe, el sistema s'orienta a que la majoria de professors portin un PDF i l'expliquin. En molts casos, i això m'ho han dit professors, se senten com els gestors del sistema informàtic. Han d'estar més preocupats que funcioni el *classroom* que no pas que els estudiants aprenguin els continguts de la matèria. No fa gaire mirava els cursos que ofereix la Generalitat als professors i la majoria no són ja per aprofundir la seva assignatura -saber més història, més anglès, més matemàtiques,...- si no per saber com utilitzar els sistemes informàtics, amb la qual cosa estem portant el professorat del país cap a aquesta ment que és molt més algorítmica i menys humana. A la vegada, introduïm pantalles per tots els alumnes quan hi ha molts estudis que demostren que gairebé mai milloren l'aprenentatge, que sempre s'aprèn més llegint amb paper que no pas amb una pantalla. Tothom que tingui fills adolescents sap que, quan tens la pantalla encesa, la frontera entre seguir la classe i treballar o posar-te a jugar és molt líquida i és molt fàcil prémer un botonet, entrar en un videojoc o posar-te a xatejar i si ve el *profe* tornar ràpidament a la pantalla anterior. Això està passant contínuament i és un desastre per l'aprenentatge. Aleshores què guanyem amb això? Nosaltres no guanyem res. Google, Apple, Microsoft, etc, sí que guanyen molt.

> “Per cada lloc de treball que crea la IA en treu deu”

Parlava vostè de la ment. Temps enrere es deia que les dones feien servir més l'hemisferi dret i els homes, l'esquerre. Això ha canviat

Sí, ha quedat superat

Diu que l'hemisferi dret és més humà, més creatiu, i l'esquerre, més algorítmic

Fa prop de 50 anys es va començar a constatar de manera àmplia que hi ha diferències entre els dos hemisferis. Roger Sperry, que cito al llibre, va guanyar un premi Nobel estudiant aquest tema. El que va acabar popularitzant-se eren idees massa dicotòmiques, que si els homes i les dones, que si per les matemàtiques fem servir un hemisferi i per la pintura fem servir l'altre. Tot això va quedar desacreditat perquè sabem des de fa molt de temps que els dos hemisferis participen en tot el que fem, els dos intervenen quan fem matemàtiques, pintem,... El psiquiatre, neurocientífic i filòsof britànic, escocès, Iain McGilchrist, amb qui estic en contacte, va publicar fa tres anys un llibre de 1.500 pàgines amb 5.600 referències, bona part de les quals són estudis neurocientífics dels últims vint anys que mostren peculiaritats del funcionament d'un hemisferi i de l'altre. Cal aclarir que no totes les persones tenen els hemisferis ubicats de la mateixa manera. Cada persona té una configuració del cervell bastant única però sí que és cert que en tota persona hi ha un hemisferi que està més orientat a classificar, analitzar i aïllar les coses i un altre que està més orientat a veure les relacions, veure el conjunt, percebre el moviment, percebre les qualitats, els detalls, els matisos. Aquest és l'hemisferi que té empatia.

L'hemisferi dret?

Sí. Les persones a les que es defineix tècnicament com psicòpates no tenen empatia, no tenen perquè ser sàdiques però si fan mal no tenen cap sensació de culpa. Quan s'han fet estudis s'ha vist que tenen una activitat exagerada a l'hemisferi esquerre i una activitat molt reduïda a l'hemisferi dret. Resulta que bona part dels càrrecs més alts de poder d'avui en dia atrauen aquest tipus de persona perquè si ets una persona amb molta empatia i molta sensibilitat no vols estar al capdavant d'un gran multinacional o d'un país que té moltes armes.

Caldria potenciar més l'hemisferi dret?

La conclusió de Roger Sperry i de McGilchrist és que les activitats de l'hemisferi esquerre, basades en calcular, especificar, analitzar, estan menjant-se al món i desplaçant, eclipsant les activitats propis de l'hemisferi dret, relacionades amb les qualitats, les relacions la visió de conjunt. Per exemple, el que dèiem de l'educació centrada en mestres, en persones, la de tota la vida, que està sent desplaçada per una educació centrada en les màquines, en les pantalles dels alumnes i la pantalla de l'aula. Això t'orienta cap a una manera de pensar que és molt més mecànica, analítica, calculadora, en comptes de tenir una manera de pensar que integri això que és molt útil però que a la vegada vegi les relacions, vegi el context, tingui empatia, etc. Sperry i McGhilcrist arriben a la conclusió que s'està imposant la manera de veure el món de l'hemisferi esquerre, que és molt útil, però no hauria de tenir l'última paraula perquè no té visió de conjunt. La ment algorítmica és útil com a instrument que et permet calcular què vas a comprar però la ment *holística* és la que et diu per què vols aquests productes, que és el més important. Saber si em surt més barat comprar una cosa o una altra està bé però la qüestió més important és perquè vull comprar aquest llibre o aquesta fruita. Què en vull fer? El vull regalar? Vull organitzar una festa? Anem cap a un món cada vegada més instrumental, més centrat en l'eficiència tecnocràtica però que és un món que cada vegada està més orfe de valors, de grans preguntes i de grans horitzons. Els polítics es dediquen, com diuen ells mateixos, a apagar incendis, resoldre qüestions de manera pràctica a curt termini però la visió a llarg termini no la tenen. Estic plenament d'acord amb el diagnòstic que aquesta manera algorítmica de veure el món està desplaçant a la manera de veure el món més pròpiament humana i això ho veig a tot arreu i quan veig files d'adolescents que estan cadascú amb el seu mòbil i gairebé no es miren entre ells penso que alguna cosa està passant que no havíem previst fa 30 o 40 anys.

Diu que no hi ha diferència entre com aborden aquesta qüestió els polítics de dretes i els d'esquerres

No. En general, en aquest combat contra la invasió algorítmica no veig diferència entre esquerres i dretes. La diferència entre esquerres i dretes era molt clara quan s'acaba la dictadura. Ara no ho és tant. Està tot molt més fet un garbuix. Jonathan Haidt, al llibre que s'ha traduït al castellà com "La generación ansiosa", recull una sèrie d'evidències de com entre el 2010 i el 2015 hi ha un procés que canvia el funcionament del cervell dels adolescents perquè passen de créixer en un món centrat en el joc que fèiem al carrer, més o menys espontani, a un món centrat en les pantalles, d'una infància i una adolescència amb el temps lliure centrat en el jugar a una altra centrada en les pantalles. I això té una sèrie de repercussions de pèrdua de sentit de comunitat, de capacitat de comunicar-te cara a cara amb les persones. Avui en dia tenim la primera generació de la història que té gran part o bona part de les seves comunicacions no mirant-se als ulls sinó teclejant. Teclejar és fantàstic si tens una amic a Nova York però a vegades ens estem teclejant amb gent que està aquí al costat. La comunicació plenament humana és aquella en què veiem els gestos, les mirades, etc. És així com ens entenem, perquè quan teclegem a vegades hi ha malentesos. Tu dius una cosa amb un to i l'altre l'entén amb un to completament diferent. Quan estem cara a cara, veus si aquesta persona et mira amb desconfiança, si està d'acord, si té empatia, si s'està avorrint amb el que li dius,... Com han dit Perry i McGilchrist, sembla que hi ha una invasió de l'experiència humana per part de l'hemisferi esquerre o del que jo en dic ment algorítmica. L'impacte de la transformació digital aquí el veig sobretot en el fet que augmenta la polarització política de tota mena perquè cadascú només escolta els del seu grup. És a dir, nosaltres abans al carrer, a la plaça, allà on fos, sentíem opinions diverses. Podíem ser d'una línia o d'una altra però sabíem que existien els altres. Avui és molt fàcil tancar-te a la teva bombolla i si tu ets del color polític lila només sents els liles, si ets del color polític marró o gris -no em refereixo a ningú en concret- només sents els marrons o els grisos i te n'oblides que existeixen altres punts de vista que potser són també defensables fins a cert punt. Aquesta polarització l'estem veient a tot arreu. Cadascú es tanca més en la seva bombolla i anem creant un món més individualista.

"El capitalisme s'ha beneficiat enormement de la revolució digital" | Pol Rius

El avenç de l'extrema dreta té a veure amb aquesta invasió algorítmica?

Un factor és que l'ús de les tecnologies digitals, si més no tal com ho estem fent ara, porta a un augment de l'individualisme, a un descens de l'empatia. Una manera molt simple, casolana, d'explicar la diferència entre esquerres i dretes és que l'esquerres tenen més empatia amb els pobres, amb el Tercer Món, amb els desfavorits i les dretes en tenen menys. Si tenim una tecnologia que ens convida a tancar-nos a la nostra bombolla, a només tenir relacions virtuals, a mirar menys els ulls de l'altre, sense empatia, una tecnologia que individualitza i que fomenta la manera de pensar algorítmica necessàriament fa augmentar les actituds que tradicionalment s'han considerat de dreta.

Però en el llibre diu que està en contra de la censura a les xarxes socials

Estic en contra de la censura de la llibertat d'expressió perquè és un fonament de tota societat democràtica que parteix originàriament d'una àgora en la qual diverses persones amb diverses postures poden dir el que pensen i debatre, etc. Hi ha continguts a les xarxes socials que són tòxics, per exemple la pornografia infantil. És molt legítim i molt necessari que es persegueixin. El que està passant en molts casos és que s'aproven normes, com la nova legislació europea de restricció de l'ús de les xarxes, on es posa l'excusa de perseguir continguts tòxics com la pornografia infantil però a la llarga el que s'està veient és que la pornografia infantil no es persegueix, segueix igual, i, en canvi, es censura a dissidents, persones que estan expressant opinions legítimes. Per exemple, tenim el cas dels *Twitter files*, els arxius de twitter que surten als Estats Units quan Elon Musk, un personatge peculiar, compra Twitter i posa a disposició de qui vulgui investigar-la tota la correspondència que tenien allà de l'època del Covid i aleshores surt a la llum com el govern nord-americà volia prohibir informacions sobre el Covid i els negocis obscurs del fill del president. Twitter i Facebook van participar en aquesta operació. En el cas del Covid es censurava el parer de metges amb gran experiència professional, fins i tot premis Nobel. Totes les ciències aplicades evolucionen a base de contrastar diferents perspectives i, sovint, la teoria que es ridiculitzava un dia al cap d'una generació resulta que era la teoria oficial. La gent, en el seu dia, es reia de Darwin, de Galileu i d'Einstein i després s'ha vist que les seves teories expliquen millor els fets que no les anteriors. La ciència, igual que la democràcia, necessita debat. En el cas del Covid tot aquest debat es va suprimir i no només es va suprimir sinó que es va atacar personalment a les persones que tenien opinions diferents, com Joan Ramon Laporte o jo mateix en el cas de Catalunya. Zuckerberg va reconèixer fa poc que Facebook va censurar *posts* durant el Covid que no havia d'haver censurat. Una de les instruccions de les autoritats americanes a Facebook i a Twitter era que s'havia d'eliminar tot contingut que fes dubtar de les vacunes encara que fos cert. Informacions sobre persones que es van posar la vacuna i al cap d'una hora tenien símptomes secundaris que constaven en informes mèdics no es podien fer circular a través de les xarxes perquè hi havia una norma que venia de dalt que prohibia fer-ho. No té cap sentit que es prohibeixi difondre coses que són veritat. Va absolutament en contra de l'esperit de la democràcia de la ciència i del món modern. El món modern neix volent superar dogmes i supersticions. Kant popularitza la frase "*Sapere aude*" ("Atreveix-te a saber "). Una companyia farmacèutica només et parlarà, naturalment, dels efectes més bonics d'un producte seu. Els efectes adversos te'ls posarà en lletra petita i els pitjors potser ni te'ls dirà. Després sabem que Pfizer va ocultar moltes dades que tenia i que mostraven que els seus productes per al Covid no eren de cap utilitat per a la immensa la majoria de gent i en molts casos podien tenir efectes terribles. Ho sabien i no ho van dir.

Deixar en mans de personatges com Elon Musk o Mark Zuckerberg unes xarxes que tenen tanta influència en les nostres vides no és una imprudència?

És una imprudència tenir un sistema un sistema tecnològic que té un poder tan enorme d'influir en les nostres vides en mans de cap companyia privada, sigui quina sigui, o en mans de cap estat totalitari, l'estat xinès o el que vulguis. Com es resol això? No ho sé. El que és evident és que aquestes tecnologies amenacen tot el que ha estat de sentit comú fins fa quatre dies, fins fa una generació. Tota opinió que no inclogui violència, que no inclogui atacs personals i que estigui basada en una visió pròpia dels fets ha de ser difosa. He signat la Declaració de Westminster en defensa de la llibertat d'expressió. Ho han fet també persones com Julian Assange i Edward Snowden, que pateixen una situació molt complicada degut a la seva voluntat de revelar coses verídiques que no interessen als governs i que van portar l'un l'exili i l'altre a la presó fins fa poc. La signen també Yannis Varoufakis, exministre d'Economia de Grècia, científics reconeguts com Richard Dawkins i Steven Pinker o el director de cinema Oliver Stone, que ha denunciat moltes tergiversacions del que fa el poder -per exemple, vaig començar a entendre què passa a Ucraïna quan vaig veure el documental *Ukraine on fire* que va fer Oliver

Stone fa bastants anys. Per tant, si deixem que, amb una excusa sanitària, política o una altra, es pugui tornar a censurar aleshores anem cap a una societat del tipus que descriu George Orwell a *1984*, on hi ha un ministeri de la Veritat que és el que determina què és cert i què no és cert.

També critica l’economia mundial i diu que el capitalisme afavoreix el món algorítmic. Quin interès té el capitalisme en difondre aquesta passió pels algorismes?

El capitalisme s’ha beneficiat enormement de la revolució digital. D’una banda, permet fer transaccions astronòmiques en pocs segons. Quan jo era petit s’havia de signar un xec i enviar-lo per correu. Ara fas un *clic* i envies milions de dòlars de Tanzània a Nova York o de l’Uruguai a Suïssa prement un botonet. Ha permès el sorgiment dels grans conglomerats de fons d’inversió com BlackRock i Vanguard que controlen entre els dos un volum de capital equivalent al producte interior brut de tota la Unió Europea. BlackRock ha basat el seu creixement, precisament, en un sistema informàtic que es diu Aladdin, que és el codi informàtic més complex que existeix. La companyia l’utilitza per decidir automàticament les seves inversions. Tenim uns diners i aquest sistema informàtic va temptejant on és més rendible invertir-lo tenint en compte les lleis socials i ambientals de cada país. Aquest sistema automàtic és el que ha convertit BlackRock, que fa deu anys la majoria de gent no sabia que existia, en una empresa que l’agència de notícies d’economia Bloomberg considera que és el quart braç del poder dels Estats Units. BlackRock i Vanguard tenen accions en tota mena de grans companyies, inclús d’algunes que es fan la competència com Coca-Cola i Pepsi Cola. En tenen a Pfizer i a molts bancs. No vol dir que moguin els fils directament però sí que van menjant-se el territori i, de fet, segons Bloomberg, estan en camí d’apoderar-se de més del 90% de l’economia mundial. Això sense la revolució digital hauria estat absolutament impossible. Quan van començar les xarxes socials se’ns va dir que ens servirien per trobar amics i gent que pensa com nosaltres però també un dels lemes era que les petites empreses podrien arribar a més clients. És veritat, tens una petita empresa i a través de les xarxes pots arribar a més clients però ¿què passa? La gran empresa del teu mateix ram arriba a molts més clients encara i el resultat net és que el peix gran es menja el petit. La revolució digital dona més velocitat al peix petit però al peix gran encara li dona molta més força i això és el que fa, per exemple, que vagin tancant els comerços locals i les xarxes d’economia local comunitària es vagin desmantellant i cada vegada tinguin més força Amazon i les grans companyies que funcionen a través d’algoritmes.

O sigui que tenim les de perdre en aquest combat contra el capitalisme

Ara mateix estem perdent. Si tenim les de perdre no ho sé però ara mateix estem perdent en el terreny psicològic. Al llibre parlo de dos exempleats de Google: Tristan Harris i Aza Raskin. A Harris li deien el filòsof de Google i Aza Raskin va inventar el *scroll* infinit. Els dos diuen que en la primera erupció massiva de les tecnologies digitals en les xarxes socials el resultat va ser *we lost*, vam perdre, i que ara, al 2023, totes aquestes noves eines encara afecten pitjor a nivell psicològic la vida personal i la comunitat. A nivell econòmic és indiscutible que la revolució digital dispara les desigualtats, dona un poder astronòmic a unes quantes empreses tecnològiques. El poder que tenen avui les grans empreses tecnològiques no l’ha tingut mai cap companyia en la història de la humanitat ni cap emperador. Els grans conglomerats tenen els ordinadors més potents i els servidors més potents i s’acaben menjant la part més gran del pastís. Davant de tot això hauríem de prendre consciència i limitar d’alguna manera la presència d’aquestes eines en les nostres vides. Limitar no vol dir llançar-les per la finestra. Vol dir contenir-les. I també hi hauria d’haver algun tipus de regulació que permetés la supervivència, la continuïtat de les economies locals davant de tot un sistema tecnocràtic que té a veure també amb la Unió Europea que cada vegada és més tecnocràtica amb Ursula von der Leyen i que fa que cada vegada més hi hagi uns paràmetres que responen a l’eficiència tècnica i amb això es van resolent les coses sense respondre a les qüestions pròpiament humanes o socials.

> “A nivell econòmic és indiscutible que la revolució digital dispara les desigualtats”

Proposa que davant aquest conflicte entre consciència i coŀlapse cal despertar

Despertar perquè és com si estiguéssim sota un encanteri que ens fa creure que sempre és bo substituir el que és humà, viu i espontani pel que és mecànic, programable i controlable. És una cosa que està passant a tota mena d’àmbits, on s’està substituint el que és humà, viu i espontani pel que és mecànic, programable i controlable. Les coses mecàniques, programades i controlables són molt útils per moltes coses però no poden presidir la vida humana perquè sinó es perd l’essència de l’existència humana que no té a veure amb el que és programable i mecànic, perquè l’essència de la vida té més a veure amb el que és espontani. Tu et sents més viu quan fas les coses espontàniament. Despertar també té una altra sèrie d’implicacions. La paraula *buda* significa despert, en el sentit de despertar del miratge de creure que som una entitat radicalment separada de la resta del món. Creixem amb la idea que 8.000 milions de persones són 8.000 milions de boles de billar separades i el que ens diu el sistema és que hem de competir a veure qui fa millors entrevistes, qui té més *likes*, etcètera. Això és un miratge que a la llarga és tòxic. Despertar vol dir adonar-te que ets part del conjunt de la realitat i que els 8.000 milions d'éssers humans són més aviat com 8.000 milions d'ones d'un mateix oceà més que 8.000 milions de boles de billar separades que han de xocar entre elles

"L'educació centrada en mestres, en persones, està sent desplaçada per una educació centrada en les màquines i en les pantalles" | Pol Rius

I fluir?

Venim del món de la física newtoniana on preval el que és estàtic i el moviment és una anomalia, comença i acaba i se suposa que l'espai i el temps són absoluts. El que és important és el que és estàtic i per això donem valor als edificis, a les estàtues, a les coses que són eternes. Les grans tradicions de saviesa de la humanitat a Occident i a Orient ens parlen molt més de que la base de la realitat és el dinamisme, que res no és estàtic. Heràclit, el filòsof grec, ja va dir fa vint-i-cinc segles que no pots banyar-te dues vegades al mateix riu perquè quan tornes a entrar-hi és un altre riu. Però també les cèl·lules del teu cos estan canviant contínuament i quan et mires al mirall no ets la mateixa persona d'ahir, no perquè tinguis més arrugues sinó perquè també tens més experiències, has conegut més persones. Ens estem transformant en múltiples direccions. Des del segle XX, la física quàntica sobretot i la física relativista ens mostren un món molt més dinàmic, molt menys absolut. La manera de viure amb això és aprendre a navegar les circumstàncies de la vida. Hi ha tota una psicologia centrada en el concepte de fluir que té a veure amb donar més prioritat a la espontaneïtat que no pas a les normes. Una manera també de fluir és que pots tenir unes idees polítiques als 18 anys i als 60, 70 o 80 anys seguir tenint les mateixes o canviar-les totalment. Fluir vol dir que quan canvia la música del món adonar-te que també ens toca canviar de perspectiva. Que tinguis una ideologia, unes idees polítiques, culturals, religioses, no vol dir que no puguis canviar-la. Estem vius en la mesura que som capaços d'aprendre de les experiències i transformar-nos segons el que anem vivim moment a moment. Goethe diu que si vols aprendre a viure una existència humana has d'aprendre a morir i renéixer, morir i esdevenir, no cal que t'aferris al que sempre has sigut.

Així aconseguirem derrotar la invasió algorítmica?

Així el que aconseguim és ser menys vulnerables a les temptacions del món digital perquè en la mesura que tu et sents arrelat a tu mateix, a un territori, a una comunitat, a un grup de persones, tens menys necessitat dels succedanis digitals. Una de les conseqüències de l'ús massiu de xarxes digitals que constaten els psicòlegs és un augment molt clar de la solitud i de l'aïllament de les persones. Pots tenir milers de contactes però la gent se sent més sola perquè tenim menys interaccions amb persones reals en l'Aquí i Ara. Del que sí estic convençut és que com més aprenem a viure en l'Aquí i Ara menys vulnerables som a les temptacions digitals i com menys caiem en aquestes temptacions menys contribuïm a que s'estiguin menjant el món. A banda del teu canvi personal cal promoure lleis que limitin l'ús de les tecnologies digitals a les escoles. Això és absolutament de sentit comú. Tots els psicòlegs que conec que han estudiat aquest tema arriben a la mateixa conclusió: l'ús de les tecnologies digitals que estem fent a Primària i a Secundària a les escoles de Catalunya i arreu del món és tòxic. Perquè ho estem fent? Doncs perquè hi ha una sèrie de poders econòmics que han convençut els nostres consellers i ministres d'Educació que això és bo, sense aportar cap estudi que mostri que això és així. Tots els estudis van en direcció contrària excepte potser algun que està pagat per les grans companyies tecnològiques. Comencem perquè els nostres polítics aquí mateix, en aquest país, a nivell català, espanyol i europeu mirin l'evidència i facin marxa enrere en la digitalització de l'educació com va fer Suècia fa dos anys o limitin operacions financeres de certs tipus.

Som l'única entitat sense ànim de lucre del país que fem periodisme. Nosaltres no posarem murs de pagament, però necessitem ser 1000 subscriptors per seguir creixent.

Clica aquí i ajuda'ns!

INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL

Siscu Baiges

Periodista. És autor del llibre 'Banca Catalana: Más que un banco, más que una crisis' (1985). Especialitzat en política internacional, cooperació al desenvolupament i solidaritat. En l'actualitat és vicepresident de l'ONG Solidaritat i Comunicació (SICOM) i professor a la Universitat Autònoma de Barcelona